

Список використаних джерел

1. Крапчатова Я. А. Методика організації само- і взаємоконтролю рівня сформованості англійської компетентності в аудіюванні у майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Крапчатова Ярослава Анатоліївна // К., 2014. – 266 с.
2. Крапчатова Я. А. Само- і взаємоконтроль рівня сформованості англійської компетентності в аудіюванні у майбутніх філологів з використанням комп'ютерного тестування / Я. А. Крапчатова // Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майер та інші; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2015. – С. 159–187.
3. Квасова О. Г. Основи тестування іноземних навичок і вмінь : [навчальний посібник] / Ольга Генадіївна Квасова. – К. : Ленвіт, 2009. – 119 с.
4. Hot Potatoes Home Page : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://hotpot.uvic.ca/index.php>
5. van Ek J. A. Vantage / J. A. van Ek, L. M. Trim. – Cambridge : Council of Europe, 2001. – 187 p.

References

1. Krapchatova Y. A. Metodyka orhanizatsii samo- i vzaiemokontroliu rivnia sformovanosti anghlomovnoi kompetentsii v audiiuvanni u maibutnikh filolohiv : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Krapchatova Yaroslava Anatoliivna // K., 2014. – 266 s.
2. Krapchatova Y. A. Samo- i vzaiemokontrol rivnia sformovanosti anghlomovnoi kompetentnosti v audiiuvanni u maibutnikh filolohiv z vykorystanniam kompiuternoho testuvannia / Ia. A. Krapchatova // Suchasni tekhnologii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh: Kolektyvna monohrafiia / S. Iu. Nikolaieva, H. E. Boretska, N. V. Maiier ta inshi; [za red. S. Iu. Nikolaievoi]. – K. : Lenvit, 2015. – S. 159–187.
3. Kvasova O. H. Osnovy testuvannia inshomovnykh navychok i vmin : [navchalnyi posibnyk] / Olha Henadiivna Kvasova. – K. : Lenvit, 2009. – 119 s.
4. Hot Potatoes Home Page : <http://hotpot.uvic.ca/index.php>
5. van Ek J. A. Vantage / J. A. van Ek, L. M. Trim. – Cambridge : Council of Europe, 2001. – 187 p.

Надійшла до редколегії 23.09.16

Y. Krapchatova, Candidate of Sciences (pedagogical), Associate Professor National Academy of Security Service of Ukraine, Kyiv

COMPUTER TESTING FOR ORGANIZING THE FUTURE INTERPRETERS' SELF-ASSESSMENT OF ENGLISH LISTENING COMPETENCE

The article touches upon the problems of self-assessment and English listening competence, which should be thoroughly taught, checked and assessed. The computer testing has been offered for improving learners' skills in listening. Computer test tasks are used to evaluate the understanding of the main idea of the text, the details and the specific information. The understanding of the main idea is assessed with the help of global listening or listening for gist and a special set of computer test tasks. The understanding of relevant details is assessed via listening for details and a special set of computer test tasks. The comprehensive understanding of specific information is assessed through the learners' identification of communicative intention of the text, which is said explicitly or implicitly.

The computer test tasks are supposed to estimate the learners' level of English as well as help them improve their listening skills. The Hot Potatoes software may be used by English teachers to create their own tests for assessing the learners' listening skills.

Keywords: self-assessment, English listening competence, test tasks, pre-listening, while-listening, post-listening.

Я. Крапчатова, канд. пед. наук, доц.
Национальная академия Службы безопасности Украины, Киев

КОМПЬЮТЕРНОЕ ТЕСТИРОВАНИЕ В ОРГАНИЗАЦИИ САМОКОНТРОЛЯ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В АУДИРОВАНИИ У БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ

В статье исследован вопрос самоконтроля, проанализированы понятия англоязычной компетентности в аудировании и самоконтроля, подробно описаны этапы работы с аудиотекстом в контексте самоконтроля, представлены тестовые задания для проверки уровня сформированности англоязычной компетентности в аудировании на каждом этапе работы с аудиотекстом. На дотекстовом этапе предлагается выполнение тестовых заданий, которые коррелируют с прогностическим самоконтролем. На текстовом этапе выполняются тестовые задания для процессуального самоконтроля. На послетекстовом этапе предлагаются тестовые задания для самоконтроля по результату. Обосновано использование компьютерной программы-оболочки для выполнения тестовых заданий для самоконтроля.

Ключевые слова: самоконтроль, англоязычная компетентность в аудировании, тестовые задания, дотекстовый, текстовый, послетекстовый этапы.

Відомості про автора

Крапчатова Ярослава Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов Національної академії Служби безпеки України.

Контактна інформація: yaroslava_krapchatova@ukr.net

Крапчатова Ярослава Анатольевна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов Національної академії Служби безпеки України.

Контактная информация: yaroslava_krapchatova@ukr.net

Krapchatova Yaroslava A. – Candidate of Sciences (pedagogical) (PhD in pedagogics), Associate Professor of National Academy of Security Service of Ukraine.

Contact information: yaroslava_krapchatova@ukr.net

УДК 37(09)(477)

Н. Кузьменко, д-р пед. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МЕТОД ТВОРЧОГО ПРОЕКТУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Б. ГРІНЧЕНКА

У статті проаналізовано практичний досвід використання методу творчого освітнього проекту в практиці роботи школи на прикладі видання рукописного дитячого журналу "Думка", організованого видатним українським педагогом Борисом Дмитровичем Грінченком у кінці XIX століття; досліджено особливості управління творчою самостійною роботою учнів; визначено роль методу проекту в активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів та впровадження особистісно-орієнтованого навчання.

Ключові слова: навчання, особистісно-орієнтоване навчання, метод проекту, творчий проект.

Постановка проблеми. Інтеграція в сучасне суспільство та пошук свого місця в житті сьогодні вимагають дедалі більших зусиль від кожної людини. За концепцією ЮНЕСКО, завдання школи полягає у навчанні учнів пізнавати, працювати, жити разом, у навчанні жити.

Тому реформування сучасної освіти передбачає впровадження нових навчальних технологій, до яких відносять, метод проектів. Проектування – особливий тип інтелектуальної діяльності, який вимагає самостійності учнів для розв'язання певної творчої проблеми. Суть

його – стимулювати інтерес учнів та показати практичне застосування надбаних знань. Робота над проектом – це практика особистісно-орієнтованого навчання, що враховує вільний вибір та особисті інтереси кожного конкретного учня чи студента. Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну роботу – індивідуальну або групову. Водночас, проект як активний навчальний метод активізує пізнавальну діяльність, розвиває креативність та сприяє формуванню певних рис особистості. Як педагогічна технологія метод проектів є сукупністю дослідно-пошукових, проблемних методів, що є творчими за своєю суттю. У педагогічну практику метод проектів введено недавно.

Стан дослідження. Особистісно-орієнтоване навчання та роль навчального проектування досліджували відомі психологи сучасності К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, Г. Балл, І. Бех, В. Давидов, В. Моляко, А. Петровський, В. Рибалка, В. Столін, В. Таєнко, Т. Титаренко, І. Якиманська[9]. Філософсько-педагогічні аспекти особистісно-орієнтованого навчання у вітчизняній педагогіці визначили С. Гончаренко, І. Зяюн, О. Киричук, В. Кремень, О. Савченко та інші [8]. Метод проектів вперше як освітня технологія виник в 20-х роках ХХ ст. в США [10]. Його називали методом проблем. Щоправда, спроби впровадження освітніх проектів здійснювалися вітчизняними педагогами минулого ще раніше. Цікавим та маловідомим педагогічним фактом є той факт, що цю інноваційну освітню технологію Б. Грінченко почав впроваджувати ще наприкінці ХІХ ст. У своїй педагогічній діяльності він використав новий метод – творчий проект видання дитячого журналу спільними зусиллями вчителів та учнів.

Метою статті є аналіз використання методу творчого проекту видатним українським педагогом Б. Грінченком у кінці ХІХ століття.

Виклад основних положень. Метод проектів вперше як освітня технологія виник в 20-х роках ХХ ст. в США [10]. Його називали методом проблем. Цей метод характеризувався індивідуальною роботою за спільно складеним планом. Суть методу проектів полягає в тому, щоб стимулювати інтерес суб'єкта навчання до певних проблем, що припускають володіння деякою сумою знань і через проектну діяльність, яка передбачає рішення однієї або цілою рядом проблем, показати практичне застосування отриманих знань. Тобто від теорії до практики поєднання академічних знань із прагматичними при дотриманні відповідного балансу на кожному етапі навчання.

Дидактика Б. Грінченка базується на ідеї природовідповідності, що передбачає виховання Людини в людині, розвиток того, що закладено в кожній дитині природою. У кожного із своїх учнів він намагався розкрити здібності і тому організовував навчальний процес так, щоб забезпечити комфортні, безконфліктні умови розвитку дитини для всебічної реалізації її природних задатків. Крім того, педагог створював сприятливі умови для позитивного розвитку та найкращої реалізації дитячої творчості. Навчальний процес Б. Грінченко спрямовував на окрему особистість, враховуючи її бажання, уміння й творчі здібності. Не маючи можливості проводити навчання в школі українською мовою, Б. Грінченко під час позакласної роботи розмовляв з школярами тільки рідною мовою. Це давало можливість повної реалізації творчого потенціалу учнів і перетворювало навчання у захоплюючий процес. З цією метою він використовував різні методи навчання, і робота над журналом "Думка", який Б. Грінченко писав разом з учнями в Олександрівській школі не стала винятком. Видання журналу як прийом дидактичної гри було спрямоване на

"комплексний розвиток у дітей усіх пізнавальних здібностей, зокрема, розумових, логічних, творчих, навичок читання, мовлення та письма, мислення та кмітливості..." [7, с. 141]. Потреба в ігровій діяльності пояснюється психофізичними особливостями дитячого віку, вона виступає як заохочення для подальшого читання і "як своєрідна спонукка дітей до творчості, мислення, вироблення у них відповідних розумових і практичних навичок" [7, с.146]. Дидактична цінність гри, її стимулюючі, організуючі та компенсаторні якості давно відомі. Гра є навчальною формою з опосередкованим контролем й вимагає особистісної причетності всіх її учасників.

Вийшло (а можливо, збереглося в архіві Грінченків в Інституті рукописів НБУВ) всього три номери "Думки": №1 від 16 грудня 1888 р., №2 від 15 січня 1889 р., №3 від 20 лютого 1889 р. Крім самого Б. Грінченка, у написанні журналу взяли участь учні Олександрівської школи (подаємо, як в оригіналі): Євд. Познякова, Я. Ємченко, С. Харченко, С. Бруско, П. Книщенко, Ж. Висоцький, Мих. Позняков, К. Григорьев, М. Висоцький, В. Бутенко, У. Проведенко, П. Конавалов, А. Величко, Ів. Вировський [6].

Показовим є те, що вже перший матеріал, який розміщує Б. Грінченко, озвучує мету й завдання журналу: "Не на те чоловікові голову Бог дав, щоб він на неї шапку надівав, а на те голова на плечах стрімить, щоб думати, як діло робить... А щоб голова була розумна, треба, щоб вона що-небудь знала, чомусь училась і про те, що вивчила, – думала. <...>А в кого мозок у голові не спить, той дурнем не буде. А дурним бути погано, бо правду казано, що за дурною головою нема й ногам упокою" (підкр. – Б.Г.) [7, арк. 3].

Назва журналу "Думка" красномовна. Борис Дмитрович з самого початку розставляє пріоритети: головне завдання людини – розвивати свій мозок, відповідно головне завдання школи – чити дитину мислити, будити її думку. Ця теза звучить і в роботах Б. Грінченка, які він присвячував школі. Так, у статті "Цель народної школи" він писав: "Мені здається, що народна школа, зробивши діяльність думки тільки засобом сприйняття учнем знань, втрачає майже весь свій зміст, що вона залишається мертвим закладом... Виховати розум дитини, наскільки це посилено для народної школи, розвинути, зміцнити його, зробити дитину придатною до подальшої діяльності – ось завдання народної школи, тому що при сучасному стані речей, саме в цій подальшій діяльності й полягає вся суть" [3, с. 298].

Усі матеріали, вміщені в журналі, умовно можна поділити на дві групи: літературні твори та розвивальні завдання. Літературний відділ представлений фольклором, кількома творами українських письменників та власними роботами учнів. З усної народної творчості в ньому подані загадки, приказки, казки та пісні, за допомогою яких учні знайомилися з духовною культурою й мудрістю своїх пращурів.

Навчання й виховання Борис Дмитрович завжди пов'язував із безпосереднім життям. Він поділяв думку Й. Песталоцці та Я. Коменського про створення "азбуки спостережень", до того ж він бачив у чуттєвому досвіді основу знань дитини, на чому, власне, і будував процес пізнання. Тому в журналі є такі оповідання, що базуються на власних враженнях дітей. Наприклад, "Як хлопці крадуть горох" (С. Харченко), "Як я швидко їздив" (М. Висоцький), "Як ми їздили у Таганрог" (Євд. Позняков), "Коняка і ми", "Діти", "Москаль" (Я. Ємченко), "Ми" (Ів. Вировський). Важливо зазначити, що всі ці матеріали – твори яскраво вираженого пригитицького жанру. Вони мають гостроту дії, сюжетну загадку і розкриття таємниці, стрімкий розвиток подій, перебільшені переживання, перемогу героя над злом.

Шкільний вік – вік, коли дитина заглиблюється у внутрішній світ, намагається з'ясувати свої можливості та бажання, зрозуміти роль і значущість кожної конкретної людини (а отже, і себе) для суспільства. Це вік, коли дитина прагне самостійності, власної індивідуальності, коли вона із спостерігача перетворюється на активного учасника життя. Саме тому в журналі вміщено багато творів про розуміння себе, що зазначається уже в заголовках: "Як я швидко їздив", "Як ми їздили у Таганрог", "Коняка і ми", "Ми" (виділення – Н. К.).

Друга змістова частина журналу "Думка" спрямована на розвиток розумових здібностей дітей. Представлена вона загадками, шарадами, ребусами та запитаннями. Ці завдання розвивають в учнів кмітливість, логічне й образне мислення, пізнавальний інтерес. До матеріалу додаються три запитання. Але це питання не репродуктивного характеру, оскільки Б. Грінченко спонукає учнів: "Подумайте ж і ви" [7]. Вони націлені на розумову діяльність дитини, на розвиток здатності самостійно мислити, що було дуже важливим для Бориса Дмитровича. Певно, саме тому він вміщує відповідь на перше (а отже, і найголовніше) запитання: для чого треба вчитися? Відповідає учень П. Коновалов у творі "Дещо про науку". Наведемо уривок з неї: "Нам треба вчитися для того, щоб уміти читати, писати, щитати, а то нас будуть люди обдурювати, обманювати, обцитувати, а як ми будемо уміти грамоту, то нас ніхто не обдурить. Не тільки, ще уміти читати, а й розуміти те, що прочитав; то як ми будемо розуміти те, що прочитаєм, то ми будемо розбирати всякі книжки і з їх вчитися і будемо поступати по заповідях Христових, і помагати один одному й любити ближнього свого, як самого себе. Отоді нам краще жити на світі буде" [7]. Отже, учень робить висновок, що наука потрібна людям для покращення життя.

У дитячому світі дуже вагоме місце посідають загадки, оскільки вони яскравою мовою говорять про такі звичні, буденні речі. Загадка є зразком того, як змістовно, порізному використовуючи мовні засоби, можна сказати про один і той самий предмет, явище або істоту. Відгадування загадок сприяє розвитку мовлення і поетичного світосприйняття у дітей. Загадка – своєрідна розумова гімнастика, адже для того щоб її відгадати, треба уважно спостерігати за навколишнім світом, пригадувати побачене, порівнювати, аналізувати, враховуючи спільні та відмінні риси. Відгадування загадок розвиває розумову активність, самостійність мислення, дисциплінує розум дитини, розвиває її кмітливість, формуючи перш за все логічне мислення та уміння міркувати. Загадки вчать співставляти предмети і явища, виділяти в них найбільш суттєві ознаки, вчать дітей думати, зіставляти, бачити окремі властивості предмету чи явища й по них конструювати загальне, співвідносити частини з цілим [9]. Вони допомагають сформувати основні операції мислення дитини, а саме: порівняння, узагальнення, аналіз та синтез, індукцію та дедукцію. Загадки дуже важливі для дитини, оскільки вони розвивають уяву, образне й асоціативне мислення, формують уміння самостійно робити висновки, вчать коротко і влучно висловлювати свої думки. Завдяки загадкам діти починають вживати метафоричні вирази у своєму мовленні. Крім того, "пошук відповіді є творчим процесом, що приносить дитині радість відкриття, а тому обдаровує позитивними емоціями" [8, с. 40]. Отже, загадка є своєрідною гімнастикою для розуму, що мобілізує інтелект дитини.

У кожному номері журналу без підпису подається по 10 загадок. Усі вони про світ, що оточує дітей. Так, наприклад, перша з них – "од чого качка плаває". Назвемо такі загадки філологічними, бо ґрунтуються вони на грі слів: тут обігруються два пласти – фізичний та мовний, міститься змішування семантичних смислів – просторо-

вого й причинного. Можна припустити, що перші загадки написані самим Б. Грінченком, оскільки запис зроблений його рукою, а вже в наступних номерах подаються "Хлоп'ячі загадки", які підготували учні Євд. Позняков та С. Бруско.

У журналі містяться шаради й ребуси, які водночас є ефективним засобом і привертання уваги дитини, і розвитку її розумових здібностей. Вони розвивають логіку, образну і просторову уяву, кмітливість. Шаради подані у рубриці "Мудре слово". Наприклад: "Я скажу вам дуже мудре слово. Цим словом зветься комаха (насекомое), що дуже кусається. Якщо до цього слова спереду приписати **К**, то буде те, без чого в жива не обійдешся. Якщо до цього слова спереду приписати **Р**, то буде те, що урає на траві буває. Якщо до його спереду приписати **Б**, то так називають дівчину без обуви. От яке мудре слово!" [7, арк. 37]. Відповідь: оса – коса – роса – боса.

Ребуси назви не мають, проте біля кожного з них є пряме чи непряме спонукання до дії: "Прочитай!" або "Хто вміє прочитати?" За допомогою частин слів, букв, малюнків треба прочитати приховану фразу – найчастіше це прислів'я. У такий спосіб Б. Грінченко формував у учнів основні операції мислення, зокрема аналіз, синтез, асоціацію, уяву. Крім того, він ще раз знайомив учнів з народною мудрістю.

Крім логічного мислення, шаради й ребуси розвивали також пізнавальні інтереси у дітей. До того ж вони перетворювали розумову роботу на гру, позбавляючи її шаблонності. Усі розвивальні завдання написані рукою самого Б. Грінченка, що є свідченням того, що "Думка" – продукт колективної творчості учнів і вчителя.

Важливо підкреслити: змістом творів Б. Грінченко будив у своїх учнів національну свідомість, почуття патріотизму. Так, перше ж прислів'я, яке подано в номері журналу: "Хто за рідний край умирає, той собі царство небесне заробляє". А в одній із шарад зашифровано фразу: "Україна – наша мати" [7, арк. 39].

Розвивальні завдання містяться у кожному номері журналу, отже, можна говорити про існування щонайменше двох рубрик (загадки та шаради з ребусами). Загадки містяться у самому кінці журналу після літературних творів перед шарадами. Таке розміщення матеріалів є логічним і дуже продуманим, оскільки передбачає розумове навантаження дитини по висхідній: літературні твори, які легші для сприймання, передують загадкам, найбільшого ж розумового напруження вимагають шаради й ребуси, тому вони вміщені останніми.

Оскільки гра вимагає особистісного зближення, особистісної емоційної причетності всіх її учасників, видання журналу забезпечувало також творче спрямування спільної навчальної діяльності. Персональна ж відповідальність учнів за успіх колективної роботи не лише мобілізувала їх на творчу активність та пошуки шляхів співпраці, а й гарантувала їхню особливу довіру до зроблених самостійно висновків, посилювала рівень усвідомленості.

Враховувавши вікові особливості дітей та індивідуальні особливості фізіології та психіки, Б. Грінченко створював максимально комфортні умови для вияву активності й самостійності учнів, завдяки чому і став можливим випуск часопису. Він зробив видання журналу засобом для формування національно свідомої, соціально активної людини, оскільки розвивав не тільки пізнавальні й творчі здібності учнів, а й відповідні компетентності: *соціальні* (шанування загальнолюдських і національних цінностей, іншої особистості); *інформаційні* (вміння здобувати й переробляти інформацію); *освітні* (апробація отриманих знань); *полікультурні* (знання, повага до різних культур, але найперше – до своєї);

комунікативні (уміння спілкуватися, співпрацювати в колективі); самоорганізаційні (дбання про освітній рівень, самореалізацію); мовні (знання мовних норм); мовленнєві (навички дотримання мовних норм).

Застосовуючи на практиці новий метод творчого проекту і організовуючи у такий спосіб навчально-виховний процес, Б. Грінченко досягав головної мети – створення комфортних психологічних умов для розвитку дитини. Із беззаперечного авторитету, простого організатора навчальної діяльності учнів він перетворився для них на уважного співбесідника, співучасника їхнього життя. Як наслідок – діти переставали боятися школи і через це найкраще проявляли свої здібності.

З 58 матеріалів, що містяться у журналі, вісім написані самим Грінченком. Це вірш-заклик, який подано на початку журналу, "Думка" (роздуми над тим, чому корисно думати, а також питання до учнів з цього приводу), "Загадки", "Мудре слово" (шаради, що містяться у двох номерах), "Хто вміє прочитати?" (ребуси), "Прочитай" (ребуси) та матеріал у лютневому номері, присвячений Тарасові Шевченку. Ще два матеріали – відгадки до загадок й шарад та байка П. Гулака-Артемовського. Решта матеріалів (47) написана самими учнями, найбільше серед них літературних творів, що свідчить про цільове призначення журналу – розвивати мислення й творчі здібності у дітей. Привертає увагу те, що Б. Грінченко намагався розвинути творчі здібності кожної дитини згідно з її нахилами, тобто її природовідповідністю. Так, із тринадцяти матеріалів (це абсолютний рекорд), що подає їх в журналі Євд. Позняков, 7 – оповідання, 2 – загадки, 3 – народні казки і лише одна – народна пісня. Автор Я. Ємченко подає 7 матеріалів, усі – оповідання, причому більшість з них – оповідання на основі особистих вражень. П. Книшенко подає дві народні казки. Мабуть, у цих учнів більший хист до написання прозових творів. С. Харченко подає 6 матеріалів, з них 3 – вірші та 3 – оповідання, а отже, йому однакові здібності до написання прози і віршів. С. Бруско презентує лише загадки та одну народну пісню, а решта учнів пише по одному твору. Можливо, вони мали менший хист до літературної діяльності, ніж вищезгадані учні, але Борис Грінченко хотів розвинути творчі здібності кожної дитини.

Працюючи над змістовою частиною журналу "Думка", Борис Грінченко не забуває й про допоміжну частину видання. Звісно, більше уваги приділялося змісту, ніж оформленню. Адже мета була не видавати справжній журнал, а за допомогою видання журналу розвивати творчі й розумові здібності дітей. І все ж таки, як і справжній журнал, "Думка" мала деякі елементи оформлення допоміжної частини журнального видання в цілому. "Думка" містилася в окремій книжці з твердою обкладинкою. І хоча це був зшиток зі звичайних учнівських зошитів у лінійку, у ньому витримано всі вимоги щодо структури: назва видання, вихідні дані, дата видання тощо. Чітко дотримана структура кожного з номерів: літературні твори, загадки, відгадки до попередніх загадок, шаради, ребуси. Чітка структура дозволяє припустити, що три номери "Думки" – це лише те, що збереглося, а не "вийшло". Доказом цієї версії є те, що відповідно до структури журналу, мали б бути вміщені відгадки до останніх загадок та шарад, а їх у журналі не подано. І хоча весь зшиток і був заповнений, місця для відгадок достатньо.

Звичайно ж можна зазначити і деякі недоліки, наявні у журналі. Так, не всі твори учнів відзначаються художньою майстерністю, відсутній зміст, мало ілюстрацій. Проте, не слід забувати, що "Думка" – це перш за все творіння рук дитячих і видання журналу – яскраве й

цікаве завдання для дітей, оскільки вони активно діють, залучаються до процесу самостійного пошуку й усвідомлюють важливість і доцільність власних дій. Працюючи над журналом, учні стають не об'єктом навчання, а його суб'єктом. І це не може не призводити до позитивних результатів у навчанні. Адже ж відомо, що завдання, під час яких забезпечуються широкі можливості для вияву активності й самостійності учнів, значною мірою стимулюють розвиток їхніх пізнавальних інтересів.

Висновки. Як засвідчує проведений аналіз, Вміння педагога ефективно організувати та впровадити проектну діяльність в навчальний процес є показником високого рівня його професійної компетентності. Б. Грінченко був одним із перших в Україні, хто почав застосовувати на практиці новий метод творчого проекту – видання рукописного журналу. Ми не можемо стверджувати, що "Думка" – перший журнал в Україні, написаний учнями. Ймовірніше за все, подібні твори виходили у навчальних закладах, але вони носили радше розважальний характер. Б. Грінченко зробив рукописний журнал частиною своєї педагогічної системи. Він впливав на формування особистості, давав дітям відчуття самостійності і творчої участі в процесі навчання та став вагомим популяризаційним джерелом для безперервної самоосвіти. Вміння педагога ефективно організувати та впровадити проектну діяльність в навчальний процес є показником високого рівня його професійної компетентності. Використання методу проектів є важливим засобом організації самостійної роботи суб'єктів навчання, оскільки в основі даного методу лежить розвиток їх пізнавальних навичок, умінь самостійно набувати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі та розвивати критичне мислення. Метод проектів належить до прогресивних освітніх технологій ХХІ століття і є важливим педагогічним засобом формування компетенцій особистості.

Список використаних джерел

1. Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Д. Грінченка / М. М. Веркалець. – К.: 1990. – 48 с.
2. Грінченко Б. Д. К вопросу о журнале для детского чтения в земской народной школе / Б. Д. Грінченко // Земский сборник Черниговской губернии. – 1895. – №4–5. – С. 27–49.
3. Грінченко Б. Д. Цель народной школы / Б. Д. Грінченко // Рус. нар. учитель. – 1884. – №5. – С. 295–299.
4. Грінченко Б. Д. Якої нам треба школи / Б. Д. Грінченко. – К., 1912. – С. 38–59.
5. Грінченко Б. Чого нам треба? / Б. Грінченко. – Львів, 1905. – 57 с.
6. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Е. Огар. – Львів. Аз-Арт. 2002. – 160 с.
7. Інститут рукописів НБУВ, ф.1, од. зб. 31456, 83 арк.
8. Савченко О. Я. Ознаки особистісно-орієнтованої підготовки майбутнього вчителя // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики / О. Я. Савченко. – К., 1997. – С. 3
9. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М., 1996. – 128 с.

References

1. Verkalec M.M. Pedagogichni idei B.D. Grinchenka / M.M. Verkalec. – K.: 1990. – 48 s.
2. Grinchenko B.D. K voprosu o zhurnale dlja detskogo chtenija v zemskoj narodnoj shkole / B.D. Grinchenko // Zemskiy sbornik Chernigovskoj gubernii. – 1895. – № 4-5. – S. 27 – 49/
3. Grinchenko B.D. Zel narodnoj shkolu / B.D. Grinchenko // Rus. nar. uchitel. – 1884. – № 5. – S.295-299.
4. Grinchenko B.D. Jakoi nam treba shkolu / B.D. Grinchenko. – K., 1912. – S. 38-59.
5. Grinchenko B. Chogo nam treba? / B. Grinchenko. – Lviv, 1905. – 57 s.
6. Ogar E. Dytjacha knuga: problem vudavničnoj pidgotovki: Navch. posib. dlja stud. Vusch. Navch. Zakladiv / E. Ogar. – Lviv. Az-Art. 2002. – 160 s.
7. Institut rukopisiv NBUV, f. 1, od.zb. 31456, 83 ark.
8. Savchenko O. Ja. Oznaku osobustisno-orientovanoi pidgotovku maibutnjogo vchutelja // Tvorcha osobustist vchutelja: problem teorii i praktiku / O.Ja. Savchenko. K., 1997. – S.3.
9. Jakimanskaja I.S. Lishnostno-orientirovanoje obuchenie v sovremennoj chcole / I.S. Jakimanskaja. – M., 1996. – 128 s.

N. Kuzmenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

METHOD CREATIVE PROJECTS IN PEDAGOGICAL ACTIVITY B. GRINCHENKO

The article analyzes the contribution of the famous Ukrainian teacher B. Grinchenko in the development and implementation in practice of the organization of the educational process of the method of creative project. Children's handwriting edition of the magazine "Dumka" common efforts of teachers and students, organized by Boris Dmitrievich Grinchenko at the end of the nineteenth century has been studied; its substantive content, structure, the contribution of each participant of the project to the final result have been highlighted. The peculiarities of management of creative independent work of students and the introduction of student-centered learning in the practice of the school have been analyzed, because the basis of this method is based on the development of cognitive skills, ability to independently obtain the knowledge to navigate the information space and to develop critical thinking. Project method belongs to the progressive educational technologies of the XXI century and is an important pedagogical tool of identity formation competencies.

Keywords: learning, student-centered learning, teaching method, project method is a creative project.

Н. Кузьменко, д-р пед. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МЕТОД ТВОРЧЕСКОГО ПРОЕКТА В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ Б. ГРИНЧЕНКО

В статье проанализирован практический опыт использования метода творческого образовательного проекта в практике работы школы на примере издания рукописного детского журнала "Думка", организованного известным украинским педагогом Борисом Дмитриевичем Гринченко в конце XIX века; исследованы особенности управления творческой самостоятельной работой учеников; определена роль метода проекта в активизации учебно-познавательной деятельностью учеников и внедрения личностно-ориентированного обучения в практику школы.

Ключевые слова: обучение, личностно-ориентированное обучение, метод обучения, проект, метод творческого проекта.

Відомості про автора

Кузьменко Надія Михайлівна – Україна, Київ; доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, факультету психології, Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: +38044 521-35-13, e-mail: n2806@ukr.net

Кузьменко Надежда Михайловна – Украина, Киев; доктор педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики, факультета психологии, Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Контактная информация: +38044 521-35-13, e-mail: n2806@ukr.net

Kuzmenko Nadiia – Ukraine, Kyiv; Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Pedagogy Department of Faculty of Psychology at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: +38044 521-35-13, e-mail: n2806@ukr.net

УДК 37.013.43

О. Макеєва, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАН СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття присвячена дослідженню стану сформованості професійної культури майбутніх соціальних працівників. Автором представлено результати педагогічного оцінювання рівня сформованості структурних компонентів професійної культури на етапі констатувального експерименту. Також у статті зазначені використані методи дослідження та, як висновок, визначено найбільш та найменш сформовані компоненти професійної культури майбутніх соціальних працівників.

Ключові слова: професійна культура, педагогічна діагностика, анкетування, метод незалежних експертних оцінок, компонент.

Постановка проблеми. В умовах реформування освітньої галузі та євроінтеграції освітнього простору постає необхідність підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців. Одним із напрямків для реалізації цього завдання є формування професійної культури в процесі фахової підготовки. Аналіз навчальних планів та програм, результатів навчальної діяльності майбутніх соціальних працівників вказує на необхідність цілеспрямованого формування професійної культури в навчальному процесі. Але для більш повного розуміння проблеми, на наш погляд, необхідно охарактеризувати стан сформованості професійної культури майбутніх соціальних працівників.

Метою статті є аналіз стану сформованості професійної культури майбутніх соціальних працівників.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням проблем професійної підготовки майбутніх соціальних працівників займалися багато дослідників, серед яких В. Кузьмінський, В. Орленко, З. Кияниця, Л. Долинська, О. Шевчук, О. Карпенко, І. Зверева, О. Безпалько. Становлення соціального працівника як професіонала розглядали В. Бочарова, А. Ляшенко, Є. Холостова. У вітчизняній педагогічній літературі поняття "педагогіч-

ної діагностики" стало предметом досліджень Н. Голубева, А. Кочетова, В. Максимова, В. Безпалько та інших. Проте, проблема формування професійної культури майбутніх соціальних працівників залишається недостатньо розробленою.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, на наш погляд, необхідно охарактеризувати поняття педагогічної діагностики. Поняття "педагогічної діагностики" було запропоновано німецьким дослідником Карлхайнцем Інгенкампом ще у 1968 році. Ще К. Д. Ушинський зазначав, що педагогічна діагностика ще не стала органічною складовою частиною професійної діяльності вчителя, та сприймається не так серйозно, як наприклад, психодіагностика, медична діагностика чи технічна діагностика. Проте, якщо завданням педагогіки є виховання людини у всіх відношеннях, то, як наголошував видатний педагог, необхідно пізнати цю людину також у повній мірі. В. Максимов визначає педагогічну діагностику як процес, у ході якого вчитель спостерігає за учнями, застосовуючи необхідний діагностичний інструментарій, здійснює анкетування, обробляє дані спостережень та сповіщає про отримані результати з метою опису поведінки та її прогнозування у майбутньому[1]. За визна-